

Fehérvári Anikó

Adatgyűjtés és szakirodalom feldolgozás (A szakképzés és lemorzsolódás témához)

1. Az alapműveltségi vizsga jogszabályi háttere

Az alapvizsga vagy alapműveltségi vizsga több mint egy évtizedig volt jelen a magyar közoktatásban. Az alapvizsgáról először az 1993-as közoktatási törvény rendelkezik. A törvény két állami vizsgáról rendelkezik, az alapvizsgáról és az érettségi vizsgáról. A tankötelezettség teljesítésének feltétele az alapvizsgára felkészítő ismeretek elsajátítása.

Az 1993. évi közoktatási törvényben az általános iskola nyolc évfolyama tízre módosul és a 10. évfolyam lezárását követő vizsga, az alapvizsga.

1993. évi LXXIX. törvény

a közoktatásról

6. § (1) A Magyar Köztársaságban minden gyermek tanköteles. A tankötelezettséget az általános műveltséget megalapozó, alapvizsgára felkészítő ismeretek elsajátításával kell teljesíteni.

„ 72. § (1) Az alapvizsga és az érettségi vizsga állami vizsga, amelyet országosan egységes követelmények szerint kell letenni, illetve megtartani. Az alapvizsga követelményeit az Országos alapvizsga-követelmények, az érettségi vizsga követelményeit az Országos érettségi vizsgakövetelmények határozzák meg.

(2) A tanuló alapvizsgát és érettségi vizsgát a tanulói jogviszonyának megszűnése után is tehet, a vizsgázáskor érvényes vizsgakövetelmények szerint. Azokból a vizsgatárgyakból, amelyekből érvényes vizsgát tett, nem kell újból vizsgáznia.

(3) Az alapvizsgát és az érettségi vizsgát az iskola szervezi. A szóbeli vizsgák nyilvánosak. A vizsgákat vizsgabizottság előtt kell letenni.

(4) Az alapvizsga és az érettségi vizsga megszervezésére, lebonyolítására, a vizsgázók teljesítményének értékelésére, tartalmi követelményeire, a jelentkezésre és az ügyvitelre vonatkozó rendelkezéseket a vizsgaszabályzat határozza meg.

73. § (1) A tanuló az egyes évfolyamok, továbbá az alapvizsga, az érettségi vizsga és a szakmai vizsga tanulmányi követelményeinek teljesítéséről bizonyítványt kap. A bizonyítvány közokirat. A bizonyítványt magyarul, illetve, ha az iskolai oktatás - részben vagy egészben - a nemzeti vagy etnikai kisebbség nyelvén vagy más idegen nyelven

folyik, akkor két nyelven, magyarul és a nemzeti vagy etnikai kisebbség, illetve az idegen nyelven kell kiállítani.”

Átmeneti rendelkezésként szabta meg a törvény:

„124. § (1) Alapvizsgát a továbbtanulás feltételeként azoktól a tanulóktól lehet első ízben megkövetelni, akik az alapvizsga követelményének kiadását követő tanévben kezdik meg a tanulmányaikat az iskolai oktatás hatodik évfolyamán.”

Az 1993 óta eltelt közel másfél évtizedben öt alkalommal módosították a közoktatási törvényt. A módosítások mindegyike érintette az alapvizsgát is.

A törvény 1996-os módosítása a szóhasználatban is változást hozott, hiszen az alapvizsga helyett alpműveltségi vizsga került a törvénybe. Emellett a törvény definiálta, pontosította az alpműveltségi vizsga tartalmát és funkcióját is. Az alpműveltségi vizsga az általános műveltséget megalapozó ismeretek, készségek, képességek elsajátítását tanúsítja. A bizonyítvány a szakképzésbe való bekapcsolódásra, valamint munkakör betöltésére, tevékenység folytatására jogosít fel.

Az alpműveltségi vizsga, csakúgy mint az érettségi vizsga egységes központi vizsgakövetelmények alapján épül fel. Az 1996-os a törvény a helyi tantervek létrehozásáról is rendelkezett. A helyi tantervek pedig az alpműveltségi vizsga követelményeinek kidolgozásában is szerepet kap, mivel a törvény úgy rendelkezik, hogy az iskola a helyi tanterv alapján kiegészítheti az alpműveltségi vizsga követelményeit.

A vizsga kötelező bevezetésének időpontját nem változtatta meg a törvény (124§).

1996. évi LXII. törvény

a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

„6. §-ának (1) bekezdésében, 25. §-ában, 31. §-ának (1) bekezdésében, 51. §-ának (2) bekezdésében, 93. §-a (1) bekezdésének c) pontjában, valamint 124. §-ának (1) bekezdésében az „alapvizsga” vagy annak ragozott formája helyébe az „alpműveltségi vizsga”, illetve annak megfelelő raggal ellátott formája”

(9) Az iskolában a nevelő és oktató munka - az iskolai pedagógiai program részét alkotó - helyi tanterv alapján folyik. A helyi tanterv

a) az első évfolyamon kezdődő és a tizedik évfolyam végéig tartó szakaszban a Nemzeti alaptanterv és az alpműveltségi vizsga,

b) a tizenegyedik évfolyamon kezdődő és az érettségi vizsga vizsgaidőszakáig tartó szakaszban pedig az érettségi vizsga

követelményeire épül.

...

7. § A Kt. 9. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„9. § (1) Az alpműveltségi vizsga és az érettségi vizsga állami vizsga, melyet országosan egységes vizsgakövetelmények (a továbbiakban: központi vizsgakövetelmények) szerint kell megtartani. Az alpműveltségi vizsga központi

vizsgakövetelményei a Nemzeti alaptantervre épülnek. Az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit a vizsgaszabályzat általános követelményei alapján kell meghatározni. Az érettségi vizsga általános követelményei tartalmazzák az iskolai oktatás tizenegy-tizenkettedik évfolyamán folyó nevelő és oktató munka kötelező és közös tantárgyi követelményeit is. Az alapműveltségi vizsga és az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit az iskola - a vizsgaszabályzatban foglaltak szerint - a helyi tantervében meghatározottak alapján helyi vizsgakövetelményekkel egészítheti ki. A központi vizsgakövetelmények megállapítása és kihirdetése, az értékelési módszerek meghatározása az állam feladata. A vizsgát - ha az érettségi vizsga vizsgaszabályzata másképp nem rendelkezik - az iskola szervezi. A szóbeli vizsgák nyilvánosak. A nyilvánosságot a vizsgabizottság elnöke korlátozhatja, illetve kizárhatja, ha azt a vizsga rendjének fenntartása indokolja. A vizsga az oktatás nyelvén - magyarul, a nemzeti, etnikai kisebbség nyelvén, illetve más idegen nyelven - folyik. A vizsgázó - a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint - megtekintheti írásbeli dolgozatát, és csatolhatja az értékeléssel kapcsolatos véleményét.

(2) Az alapműveltségi vizsga és az érettségi vizsga megszervezésére, lebonyolítására, a vizsgatantárgyak általános követelményeire, a vizsgázók teljesítményének értékelésére, a jelentkezésre és az ügyvitelre vonatkozó rendelkezéseket az alapműveltségi vizsga, illetve az érettségi vizsga vizsgaszabályzata határozza meg. Az érettségi vizsga vizsgaszabályzata határozza meg azokat a tantárgyakat, amelyeket a tizenegyedik évfolyamtól kezdődően az iskolában tanítani kell. Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatát a Kormány rendeletben adja ki. Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának a Kormány részére történő benyújtása előtt be kell szerezni az Országos Köznevelési Tanács, nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelést és oktatást érintő kérdésekben az Országos Kisebbségi Bizottság egyetértését, továbbá a Közoktatáspolitikai Tanács véleményét.

(7) Az alapműveltségi vizsga alapján kiállított bizonyítvány az általános műveltséget megalapozó ismeretek, készségek, képességek elsajátítását tanúsítja. Az alapműveltségi vizsga letételéről kiállított bizonyítvány jogszabályban meghatározottak szerint szakképzésbe való bekapcsolódásra, valamint munkakör betöltésére, tevékenység folytatására jogosít.

...

„(5) Az iskolai rendszerű szakképzés (a továbbiakban: szakképzés) - jogszabályban meghatározottak szerint - a tankötelezettség megszűnése után, az alapfokú iskolai végzettség megszerzését követően, az alapműveltségi vizsga letételét követően, a középiskola érettségi vizsgára felkészítő utolsó évfolyamának befejezése után vagy az érettségi vizsgát követően készíthet fel szakmai vizsgára, illetve - ha e törvény megengedi - munkába álláshoz, önálló életkezdéshez szükséges ismeretekre. E bekezdésben foglaltakat a művészeti szakmai vizsgára történő felkészítés esetén nem kell alkalmazni.

...

(2) Az iskola pedagógiai programot és ennek részeként - (3) bekezdésben meghatározott kivétellel - a Nemzeti alaptanterv és az alapműveltségi vizsga vizsgakövetelményei alapján - helyi tantervet készít, vagy az ily módon készített tantervek közül választ, és azt építi be helyi tantervként a pedagógiai programjába. A középiskola helyi tantervének elkészítéséhez a Nemzeti alaptantervet, az alapműveltségi vizsga vizsgakövetelményeit,

továbbá a tizenegyedik évfolyamtól kezdődően az érettségi vizsga vizsgatárgyainak általános vizsgakövetelményeit kell figyelembe venni.”

Az alapműveltségi vizsga követelményeiről és a vizsgaszabályzat kiadásáról a 24/1997. (VI. 5.) MKM rendelet foglalkozik. Az általános vizsgakövetelmények a Nemzeti alaptanterv 5–10., illetve 7–10. évfolyamra előírt követelményeire épültek.

1999-ben ismét módosították a közoktatási törvényt. Ebben a módosításban a kerettantervek jutnak fontos szerephez. Az oktatásirányítás az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét és az iskolák közötti átjárhatóságot a Nemzeti alaptantervben szereplő műveltségi területekre épülő kerettantervekkel kívánta biztosítani.

További változás, hogy míg korábban az alapműveltségi vizsga a képzés elkezdésének feltétele volt, most a vizsgára bocsátás feltétele lett. A szakiskolában folytatható általános művelésről, szakmai előkészítésről-alapozásról a kerettantervben kívántak rendelkezni.

Szintén további változás, hogy az értelmi fogyatékosok számára is lehetőség nyílik az alapműveltségi vizsgára való felkészülésre.

Az alapműveltségi vizsga bevezetésének időpontja is módosul. A törvény úgy rendelkezik, hogy alapműveltségi vizsgát azoktól a tanulóktól lehet első ízben megkövetelni, akik 1998. szeptember 1-jén kezdték meg tanulmányaikat az általános iskola első évfolyamán, vagyis először 2008-ban kerülne sor az alapműveltségi vizsgára.

Az alapműveltségi vizsga az 1999-es módosítással tehát sokat veszített oktatáspolitikai súlyából, ezt támasztja alá a vizsga bevezetésének időbeni eltolása, illetve az, hogy már nem (szakképzési) továbbtanulási feltétel a vizsga megléte.

1999. évi LXVIII. törvény

a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

(7) A kerettanterveket az oktatási miniszter adja ki az Országos Köznevelési Tanács és a Közoktatáspolitikai Tanács véleményének, továbbá nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást érintő kérdésekben az Országos Kisebbségi Bizottság egyetértésének kikérése után. A kerettantervnek, az alapműveltségi vizsga és az érettségi vizsga vizsgakövetelményeinek összhangban kell állniuk egymással.

9. § (7) „Az alapműveltségi vizsga alapján kiállított bizonyítvány az általános műveltséget megalapozó ismeretek, készségek, képességek elsajátítását tanúsítja. Az alapműveltségi vizsga letételéről kiállított bizonyítvány jogszabályban meghatározottak szerint szakmai vizsga letételére, valamint munkakör betöltésére, tevékenység folytatására jogosít.”

27. § (4) „A szakképzési évfolyamokon azoknak a tanulóknak, akik nem rendelkeznek alapműveltségi vizsgával – amennyiben a szakmai vizsga letételének előfeltétele ennek megléte – alapműveltségi vizsgára történő felkészítés is folyik.”

27. § (5) „Az általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás, a pályaorientáció, a szakmai előkészítő, szakmai alapozó oktatás, illetve a szakmai elméleti és gyakorlati képzés időbeli tagolását, időkereteit, arányait a kerettanterv határozza meg. A gyakorlati képzésről külön jogszabály rendelkezik.”

(3) A Kt. 27. §-a a következő (12) bekezdéssel egészül ki:

„(12) Az értelmi fogyatékos tanulók képességét fejlesztő szakiskola (tagozat, osztály) előkészítő szakiskolaként (tagozatként; osztályként) működik, ha a nevelés-oktatás kizárólag a kilencedik-tizedik évfolyamon folyik. A tanuló a kilencedik-tizedik évfolyamon felkészülhet az alapműveltségi vizsga letételére, továbbá a speciális szakiskola vagy a készségfejlesztő szakiskola szakképzési évfolyamán történő továbbtanulásra.”

Az újabb módosításig viszonylag hosszabb, négy éves szünet következett. A 2003-as törvénymódosítás nem változtatta meg alapvetően az alapműveltségi vizsgával kapcsolatos szabályozást és bevezetésének időpontját sem módosította.

Kismértékben azonban tovább gyengítette az alapműveltségi vizsga szerepét az a rendelkezés, hogy a helyi tantervek elkészítésekor csak az érettségi követelményeket kell figyelembe vennie az iskolának, az alapműveltségi vizsga követelményeit nem.

Ugyanebben az évben született meg a Nemzeti alaptanterv alkalmazására vonatkozó rendelet (243/2003. (XII. 17.) kormányrendelet), amely már egyáltalán nem is foglalkozott az alapműveltségi vizsga kérdésével. Mindez azt jelzi, hogy az alapműveltségi vizsga elveszítette jelentőségét.

2003. évi LXI. törvény

a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

7. § (1) A Kt. 9. §-ának (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) A tanulói jogviszony megszűnése után bármelyik, a bizonyítvány kiállítására jogosult iskolában tehető alapműveltségi vizsga, illetve az érettségi vizsga vizsgaszabályzata szerint érettségi vizsga. Érettségi vizsga tehető a tanulói jogviszony fennállása alatt és a tanulói jogviszony megszűnését követően az érettségi vizsga vizsgaszabályzatában meghatározott vizsgaközpontban is. Az alapműveltségi vizsgát és az érettségi vizsgát minden esetben a vizsga időpontjában érvényes vizsgakövetelmények szerint kell letenni.”

...

45. § (1) A Kt. 71. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) A tanuló az iskola magasabb évfolyamába, illetve szakképzési évfolyamába akkor léphet, ha az előírt tanulmányi követelményeket sikeresen teljesítette. A tanuló az első-harmadik évfolyamon csak abban az esetben utasítható évfolyamisméltásra, ha a tanulmányi követelményeket az iskolából való igazolt és igazolatlan mulasztás miatt nem tudta teljesíteni. E rendelkezést kell alkalmazni - iskolatípustól és évfolyamtól függetlenül - az idegen nyelv tekintetében is, az idegen nyelv tanulásának első évében. Ha az iskola szakképzési évfolyamába való lépés előfeltétele az alapműveltségi vizsga vagy az érettségi vizsga megléte, a tanuló akkor is megkezdheti tanulmányait a szakképzési évfolyamon, ha a vizsgát megkezdte, de nem fejezte be. Tanulmányait azonban az adott évfolyamon csak akkor fejezheti be, ha a tanítási év első félévének utolsó napjáig az alapműveltségi vizsgabizonyítványt, illetve az érettségi bizonyítványt megszerezte.”

45. § (2) „Az iskola pedagógiai programot, annak részeként – ha e törvény másként nem rendelkezik – a Nemzeti alaptanterv alapján helyi tantervet készít, vagy az ilyen módon készített helyi tantervek közül választ, és azt építi be helyi tantervként a pedagógiai programjába. Az iskola az oktatási miniszter által kiadott kerettantervek alapján is elkészítheti helyi tantervét, illetve a kerettantervet is beépítheti helyi tantervként a pedagógiai programjába. A középiskola a helyi tantervének elkészítéséhez figyelembe veszi az érettségi vizsga vizsgatárgyainak vizsgakövetelményeit is.”

Az újabb törvényi változás 2005-ben következett be. A törvényben még az állami vizsgák között kap helyet az alpműveltségi vizsga, viszont az érettségi vizsga az egyetlen olyan vizsga, amelyet országosan egységes vizsgakövetelmények szerint kell megtartani. Az alpműveltségi vizsgát (és a művészeti vizsgát is) az iskola által kidolgozott követelmények szerint kell megtartani. Emellett az alpműveltségi vizsga kötelező volta is megszűnik, hiszen a törvény csak lehetőségként ajánlja az iskoláknak a vizsga szervezését. A vizsga követelményeit és témaköreit az iskola pedagógiai programja tartalmazza.

2005. évi CXLVII. törvény

a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

2. § (1) A Kt. 9. §-ának (1)-(2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az alpműveltségi vizsga, az érettségi vizsga, a művészeti alapvizsga és a művészeti záróvizsga állami vizsga. Az érettségi vizsgát országosan egységes vizsgakövetelmények (a továbbiakban: központi vizsgakövetelmények), az alpműveltségi vizsgát, a művészeti alapvizsgát és a művészeti záróvizsgát az iskola által kidolgozott követelmények szerint kell megtartani. Az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit a vizsgaszabályzat és az érettségi vizsga vizsgakövetelményei alapján kell meghatározni. Az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit az iskola - a vizsgaszabályzatban foglaltak szerint - a helyi tantervében meghatározottak alapján helyi vizsgakövetelményekkel egészítheti ki. A központi vizsgakövetelmények megállapítása és kihirdetése, az értékelés szabályozása az állam feladata. Ha az érettségi vizsga vizsgaszabályzata másképp nem rendelkezik, a vizsgát az iskola szervezi meg. A szóbeli vizsgák nyilvánosak. A nyilvánosságot a vizsgabizottság elnöke korlátozhatja, illetve kizárhatja, ha azt a vizsga rendjének fenntartása indokolja. A vizsga az oktatás nyelvén - magyarul, a nemzeti, etnikai kisebbség nyelvén, illetve más idegen nyelven - folyik. A vizsgázó az írásbeli dolgozatát - a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint - megtekintheti, és csatolhatja az értékeléssel kapcsolatos véleményét.

(2) Az alpműveltségi vizsga, illetve az érettségi vizsga vizsgaszabályzata határozza meg az alpműveltségi vizsga és az érettségi vizsga megszervezésére, lebonyolítására, az alpműveltségi vizsga és az érettségi vizsga vizsgatantárgyaira, az érettségi vizsga vizsgatantárgyainak követelményeire, a vizsgázók teljesítményének értékelésére, a jelentkezésre és az ügyvitelre vonatkozó rendelkezéseket. Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatát a Kormány rendeletben adja ki. Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának a Kormány részére történő benyújtása előtt be kell szerezni az Országos Köznevelési Tanács és a Közoktatáspolitikai Tanács véleményét, a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelést és oktatást érintő kérdésekben az Országos Kisebbségi Bizottság egyetértését.”

„(7) A szakiskolában, a gimnáziumban és a szakközépiskolában alpműveltségi vizsga szervezhető. Az alapfokú művészetoktatási intézményben alapvizsgát kell szervezni, illetve művészeti záróvizsga szervezhető. Az e bekezdésben szabályozott vizsgákon központilag meghatározott vizsgatantárgyakból, az iskola helyi tantervében meghatározott követelmények alapján kell vizsgát tenni.”

[Az iskola pedagógiai programja meghatározza:]

az alpműveltségi vizsga követelményeit és témaköreit, ha ennek megszervezését a középiskolai és szakiskolai pedagógiai program előírja, továbbá a középszintű érettségi vizsga témaköreit,

Egy évvel később, a 2006-os törvénymódosítás éppen ugyanezt a kilencedik paragrafust módosította. A három vizsga helyett már csak egyet említ, vagyis az alpműveltségi vizsga, a művészeti záróvizsga már nem állami vizsga, csupán az érettségi az egyetlen állami vizsga.

A tíz osztályos általános iskola és az ehhez kapcsolható alpműveltségi vizsga eltűnt a magyar közoktatásból.

2006. évi LXXI. törvény

a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

26. § (1) Az általános iskolában általános műveltséget megalapozó, alapfokú nevelés és oktatás folyik. Az általános iskolának tíz évfolyama van. Általános iskolaként működik az iskola akkor is, ha tíznél kevesebb évfolyama van.

Helyett:

5. § (1) Kt. 26. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az általános iskolának nyolc évfolyama van.”

2. § (1) A Kt. 9. §-ának (1)-(4) bekezdései helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„(1) Az érettségi vizsga állami vizsga. Az érettségi vizsgát országosan egységes vizsgakövetelmények (a továbbiakban: központi vizsgakövetelmények) szerint kell megtartani. Az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit a vizsgaszabályzat és az érettségi vizsga vizsgakövetelményei alapján kell meghatározni. Az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit az iskola - a vizsgaszabályzatban foglaltak szerint - a helyi tantervében meghatározottak alapján helyi vizsgakövetelményekkel egészítheti ki. A központi vizsgakövetelmények megállapítása és kihirdetése, az értékelés szabályozása az állam feladata. Ha az érettségi vizsga vizsgaszabályzata másképp nem rendelkezik, a vizsgát az iskola szervezi meg. A szóbeli vizsgák nyilvánosak. A nyilvánosságot a vizsgabizottság elnöke korlátozhatja, illetve kizárhatja, ha azt a vizsga rendjének fenntartása indokolja. A vizsga az oktatás nyelvén - magyarul, a nemzeti, etnikai kisebbség nyelvén, illetve más idegen nyelven - folyik. A vizsgázó az írásbeli dolgozatát - a

vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint - megtekintheti, és csatolhatja az értékeléssel kapcsolatos véleményét.

(2) Az érettségi vizsga vizsgaszabályzata határozza meg az érettségi vizsga megszervezésére, lebonyolítására, az érettségi vizsga vizsgatantárgyaira, az érettségi vizsga vizsgatantárgyainak követelményeire, a vizsgázók teljesítményének értékelésére, a jelentkezésre és az ügyvitelre vonatkozó rendelkezéseket. Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatát a Kormány rendeletben adja ki. Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának a Kormány részére történő benyújtása előtt be kell szerezni az Országos Köznevelési Tanács és a Közoktatáspolitikai Tanács véleményét, a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelést és oktatást érintő kérdésekben az Országos Kisebbségi Bizottság egyetértését.

(3) A tanuló - tanulói jogviszonyának fennállása alatt abban az iskolában, amelyben a vizsgára történő jelentkezéshez szükséges tanulmányait befejezte, ha az érettségi vizsga vizsgaszabályzata másképp nem rendelkezik - a tizenkettedik, e törvényben meghatározott esetben a tizenharmadik évfolyam követelményeinek teljesítése után érettségi vizsgát tehet.

(4) A tanulói jogviszony megszűnése után bármelyik, a bizonyítvány kiállítására jogosult iskolában tehető - az érettségi vizsga vizsgaszabályzata szerint - érettségi vizsga. Érettségi vizsga tehető a tanulói jogviszony fennállása alatt és a tanulói jogviszony megszűnését követően az érettségi vizsga vizsgaszabályzatában meghatározott vizsgaközpontban is. Az érettségi vizsgát minden esetben a vizsga időpontjában érvényes vizsgakövetelmények szerint kell letenni.”

Forrás:

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

1996. évi LXII. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

1999. évi LXVIII. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

2003. évi LXI. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

2005. évi CXLVII. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

2006. évi LXXI. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

24/1997. (VI. 5.) MKM rendelet

243/2003. (XII. 17.) kormányrendelet

2. A PISA adatok kigyűjtése

Sajnos a minisztérium honlapján nincsenek használható adatok. A PISA hivatalos honlapján rengeteg országok közötti összehasonlító adat van, de sajnos az országjelentések amelyek tartalmazzák az iskolatípusok szerinti adatokat) nálunk nincsenek feltöltve. Vagyis Magyarország nem nézhető meg.

Cikkekből próbáltam kivadászni az adatokat. A 2000-es vizsgálatról nem sikerült konkrét adatot szerezni, csak egy táblát, amely az iskolák közötti különbségeket jelöli. A 2003-as vizsgálatból megvan az a tábla, amely különböző iskolatípusok szerint mutatja a matematika teszt eredményét (ebben az évben ezt mérték kemelten) és van egy összehasonlító tábla is, hogy a különböző országokban mekkora az iskolák közötti különbség. bevágtam a cikkből a felmérés magyarázatát is, tehát, hogy mi az a hat tudásszint, amit mérték.

Új Pedagógiai Szemle 2002/1.

Vári Péter – Auxné Bánfi Ilona – Felvégi Emese – Rózsa Csaba – Szalay Balázs
Gyorsjelentés A PISA 2000 vizsgálatról

3. táblázat A szocio-ökonómiai háttér hatásának mértéke az iskolán belüli és az iskolák közötti különbségekben

Országok	A szocio-ökonómiai tényezőkkel magyarázható iskolák közötti különbség százaléka	Az iskolák közötti különbségek mértéke	A szocio-ökonómiai tényezőkkel magyarázható iskolán belüli különbség százaléka	Az iskolán belüli különbségek mértéke
Magyarország	25	71	4	35
Ausztria	28	68	5	46
Csehország	43	51	11	45
Finnország	18	10	20	76
Németország	27	75	12	50
Japán	11	36	3	43
Korea	17	19	3	33
Lengyelország	10	67	2	39
Svédország	73	8	17	83
Új-Zéland	70	20	19	103
Norvégia	48	12	20	102

OECD-átlag	34	36	14	65
------------	----	----	----	----

Új Pedagógiai Szemle 2005/11.szám Balázi Ildikó – Szabó Vilmos – Szalay Balázs

A matematikaoktatás minősége, hatékonysága és az esélyegyenlőség
A PISA 2003 nemzetközi tudásmérés magyar eredményei

...

A PISA 2003 vizsgálat középpontjában a matematika állt, így e tantárgy esetében is lehetőség nyílt az átlagteljesítmények összehasonlításánál árnyaltabb elemzésekre, ahogyan ez a 2000. évi mérésben a szövegértés-vizsgálat esetében történt. A teljesítményszintek megállapításához igen nagyszámú és eltérő nehézségű matematikafeladatra volt szükség. A hat szinthez pontos definíciókat rendeltek, amelyek az egymást követő szintekre jellemző, egyre összetettebb kompetenciákat tartalmazzák. Két szomszédos szint között 62 pont a különbség a teljesítményskálán.

1. képességszint (358–420 pont között) • Az 1. szinten teljesítő diákok képesek arra, hogy olyan ismerős helyzetekre, összefüggésekre vonatkozó kérdéseket válaszoljanak meg, amelyek megfogalmazása könnyen érthető, és a válaszhoz szükséges információk rendelkezésükre állnak. Közvetlen utasításokat követve rutinszerű eljárásokat tudnak alkalmazni egyértelmű helyzetekben. Képesek olyan egyértelmű lépések megtételére, amelyek nyilvánvalóan következnek a feladat kontextusából.

2. képességszint (420–482 pont között) • A 2. szinten teljesítő diákok képesek a feladathelyzetről közvetlenül megérthető szituációk átlátására és értelmezésére. Képesek arra, hogy egyetlen forrásból megszerezzék a szükséges információkat, és egyetlen reprezentációt alkalmazzanak. Ezen a szinten a diákok egyszerű algoritmusokat, képleteket, eljárásokat és szokványos megoldási technikákat vesznek igénybe. Képesek egyszerűen érvelni és szó szerint értelmezni eredményeiket.

3. képességszint (482–544 pont között) • A 3. szinten teljesítő diákok képesek egyértelműen leírt eljárások elvégzésére, amelyek szekvenciális döntési pontokat is magukban foglalhatnak. Egyszerű problémamegoldó stratégiákat tudnak kiválasztani és alkalmazni. Ezen a szinten a diákok különböző információforrásokon alapuló reprezentációkat értelmeznek és alkalmaznak, majd ezek alapján érveket fogalmaznak meg. Képesek arra, hogy röviden leírják értelmezésüket, eredményeiket és gondolatmenetüket.

4. képességszint (544–606 pont között) • A 4. szinten teljesítő diákok hatékonyan tudnak alkalmazni konkrét szituációkat egyértelműen leíró modelleket, amelyek megalkotása szükségessé teheti a modellek alkalmazhatósági feltételeinek meghatározását. Képesek arra, hogy kiválasszanak és egyesítsenek különböző, akár szimbolikus reprezentációkat, és közvetlenül összekapcsolják azokat a valóságos szituációk különböző aspektusaival. Ezen a szinten a diákok képesek rugalmasan érvelni és korlátozott mértékben értelmezni szituációkat. Pontosan meg tudják fogalmazni a probléma értelmezésén és az elvégzett lépéseken alapuló magyarázataikat és érveiket.

5. képességszint (606–668 pont között) • Az 5. szinten teljesítő diákok képesek arra, hogy egy összetett problémára modellt alkossanak, majd azt úgy alkalmazzák, hogy meghatározzák a modell alkalmazhatóságának feltételeit. A modellekhez kapcsolódó összetett problémák lehetséges megoldási módjait képesek kiválasztani, összehasonlítani és értékelni. A diákok követni tudják a kiválasztott megoldási stratégiát, és ehhez felhasználják széles körű és magas szintű gondolkodási és érvelési képességeiket, készségeiket, a megfelelő reprezentációkat, szimbolikus és formális leírásokat és a szituáció értelmezését. Reflektálnak az elvégzett lépésekre, és meg tudják fogalmazni értelmezésüket és gondolatmenetüket.

6. képességi szint (668 pont felett) • A 6. szinten teljesítő tanulók képesek összetett problémák vizsgálatából és modellezéséből kapott információk értelmezésére, általánosítására és felhasználására. Képesek a különböző információforrásokat és reprezentációkat összekapcsolni és egymásnak megfeleltetni. Ezen a szinten a diákok fejlett matematikai gondolkodásra és érvelésre képesek. Ötleteiket és meglátásaikat arra használják, hogy a szimbolikus és formális matematikai műveletek és kapcsolatok magas szintű alkalmazásával újszerű szituációk megoldására új megoldási módokat és stratégiákat alkossanak. Pontosan meg tudják fogalmazni lépéseiket, az eredményeikkel és azok értelmezésével kapcsolatos gondolataikat, továbbá az eredményeket az eredeti probléma szempontjából tudják vizsgálni, értelmezni.

Az egyes országok teljesítményének eloszlásáról pontosabb képet kaphatunk, ha az átlagos teljesítményen túl megvizsgáljuk az egyes szinteken teljesítő diákok arányát is (1. ábra). Például Hongkong és Finnország úgy ért el hasonló átlagos teljesítményt, hogy a hongkongi diákok mind az 1. és az 1. alatti, mind pedig a 6. szinten nagyobb arányban találhatók, mint finnországi társaik.

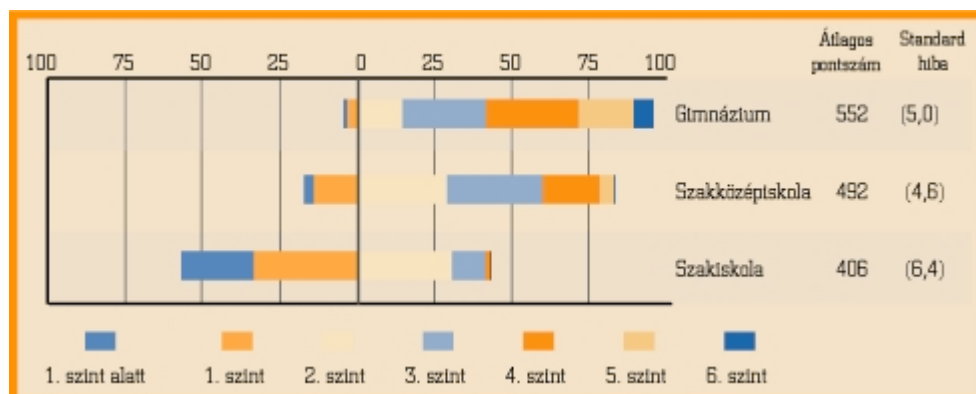
A teljesítményszintek értékelésekor a PISA a 2. szintet definiálja úgy, mint amely a modern társadalomban való boldogulás minimális feltétele. Ezért a teljesítményszinteket bemutató ábrák sorát úgy tettük szemléletessé, hogy a 2. szint alsó határa egy közös függőleges egyenesre illeszkedik. Ez az ábrázolásmód kiemeli, hogy a diákok hány százaléka felel meg a minimális követelményeknek, illetve milyen arányban maradnak el ettől.

Az OECD-átlagnál jobb eredményt elért országok esetében az 1. szinten és az 1. szint alatt lévő tanulók aránya viszonylag kicsi (7–17%), ezzel szemben a leggyengébben teljesítő országokban ez az arány helyenként meghaladja az 50%-ot is.

A jó teljesítményt nyújtó országokban az 5. és 6. szintet kb. kétszer-háromszor annyi tanuló éri el, mint nálunk. És ennek a fordítottja is igaz: az 1. szinten és alatta nálunk kétszer-háromszor annyi diák található, mint a rangsor elején állóknál.

A magyar diákok 10%-a éri el az 5. és 6. szintet. A gyengén teljesítő 1. szinten lévő és 1. szint alatti tanulók aránya hazánkban 20%, ami éppen kétszerese az EU által elfogadhatónak tartott 10%-os értéknek. A gyengén teljesítők csoportján belül is nagy aránytalanságok tapasztalhatók az iskolatípusok szerint: a gimnazistáknak csak 4,5%-a, a szakiskolásoknak ezzel szemben 57%-a tartozik ebbe a csoportba (2. ábra).

2. ábra • A matematikateljesítmények eloszlása iskolatípusok szerint

A gimnazisták és a szakiskolások teljesítménye közötti eltérés 146 pont, vagyis másfél szórásnyi (két és fél szint), ami óriási különbséget takar.

A különböző iskolatípusokban tanuló diákok teljesítményének szintek szerinti vizsgálata két dologra mindenképpen felhívja a hazai közvélemény figyelmét. Egyrészt arra, hogy a szakiskolások lemaradása matematikából (akárcsak három évvel ezelőtt a szövegértés

területén) megengedhetetlenül nagy, másrészt arra, hogy gimnazistáink a kompetencia jellegű tudás tekintetében nem tartoznak a világ élvonalába. Bár egynegyedük eléri a felső két szintet (2. ábra), ez a legjobban teljesítő országok esetében a teljes populációra érvényes (1. ábra), nem csak a legmagasabb középszintű képzési formára. Ez utóbbi megállapítások azonban már előremutatnak az esélyegyenlőség megteremtéséről szóló fejezetre.

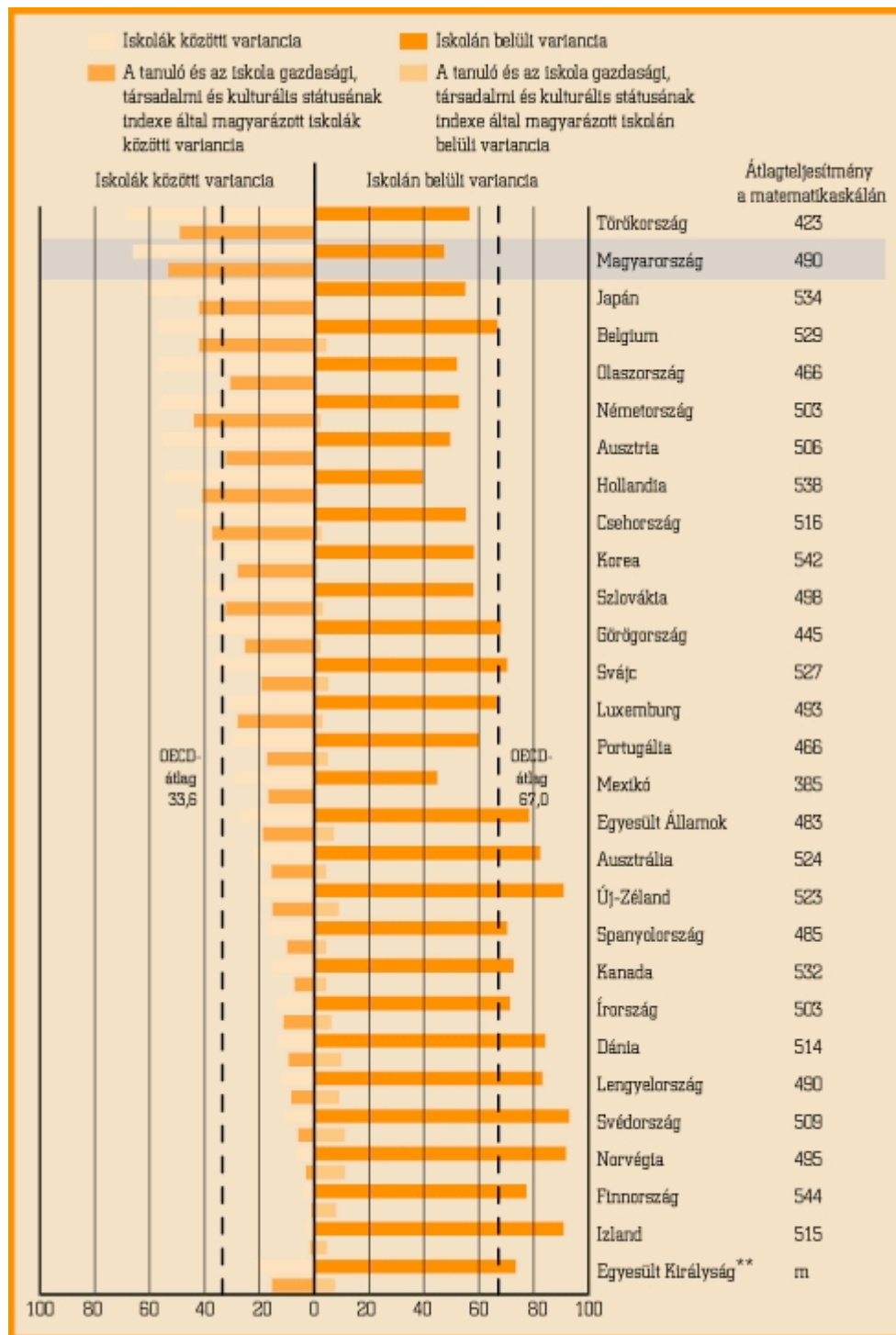
....

A részt vevő országok között jelentős eltérések vannak abban a tekintetben, hogy egy országban a tanulók teljesítményében tapasztalt különbségeket az iskolán belüli vagy az iskolák közötti különbségek magyarázzák-e nagyobb mértékben. Egy országon belül az iskolák közötti és iskolán belüli különbségek nagysága a *méltányosság mutatója*: az iskolák közötti kisebb különbségek a jó minőségű oktatáshoz való egyenlő hozzáférést, a jelentősebb különbségek annak hiányát mutatják.

A 2003-as felmérés középpontjában a matematika állt, ezért az iskolán belüli és az iskolák közötti különbségek vizsgálata is a matematikateljesítmény alapján történt.

A 3. ábra a matematikateljesítmények varianciáját mutatja, megkülönböztetve ezen belül az iskolák közötti és az iskolán belüli különbségeket, valamint azt, hogy ezek hány százalékát magyarázzák a tanulók családi hátteréből és az iskola társadalmi összetételéből fakadó különbségek. Az OECD-országok átlagát tekintve a teljesítmények teljes varianciájának 34%-a következik az iskolák közötti különbségekből. Az északi és angolszász országok többségében, valamint Lengyelországban az iskolák közötti teljesítmény szóródása ennél jóval kisebb, Finnország és Izland esetében például az OECD-országok tanulóinak átlagos varianciájához viszonyítva a 3%-ot sem éri el, ellenben az egyes iskolákon belül igen jelentősek a különbségek, ezek mértéke jóval az OECD-átlag felett van. Mindez azt jelenti, hogy ezen országokban az iskolák nagyjából azonos színvonalúak, tehát alig van jelentősége annak, hogy a tanuló melyiket választja.

3. ábra • Az iskolák közötti és az iskolán belüli* matematikateljesítmények különbözősége az OECD-országokban

Magyarország és néhány más ország (pl. Törökország, Japán, Belgium) esetében az iskolák közti különbség jóval nagyobb az OECD-átlagnál. Nálunk az OECD-országok átlagának közel kétszerese (66,0%) ez az érték, a részt vevő országok között az egyik legmagasabb, és a PISA 2000 óta eltelt három évben még növekedett is az akkor megállapított 60,3%-hoz képest. Ha ma egy véletlenszerűen kiválasztott magyar gimnazista és egy szakiskolás

teljesítményét összevetjük, várhatóan igen jelentős, közel másfél szórásnyi (146 pontnyi) különbséget találunk közöttük.

A 3. ábra az iskolák közötti és az iskolán belüli különbségek mellett azt is mutatja, hogy az adott különbség mennyire köthető a tanulók eltérő családi hátteréhez. Látható, hogy az iskolák közötti különbségeket az OECD-országok diákjainak átlagos varianciájához viszonyítva 53,2%-ban – a nemzetközi mezőnyben ez a legnagyobb – az iskolák tanulóinak összetételéből fakadó társadalmi különbségek okozzák, ami a *szegregáció nagyon magas fokáról* árulkodik. Oktatási intézményeink eltérő minősége, színvonala tehát szegregációt idéz elő, a szegregáció pedig tovább növeli az iskolák között már amúgy is meglévő nagy különbségeket. Az oktatáspolitiká számára ez volt a két PISA-mérés *legfontosabb üzenete*. Az iskolák közötti különbségek csökkentése tehát elengedhetetlen a teljesítmény és az egyenlő esélyek szempontjából. Ennek gyakorlati megvalósíthatóságát példázza a miénkhez hasonló iskolarendszert örökölt Lengyelország esete, ahol az 1999-ben bevezetett reform eredményeképpen a PISA 2000 vizsgálatban mért, akkor a magyarországinál is nagyobb arányú iskolák közötti különbséget 2003-ra több mint 50%-kal sikerült csökkenteni úgy, hogy ezzel egy időben a teljesítmények közötti szórás is csökkent, a matematikaeredmények pedig 20 teljesítményponttal növekedtek.

Downloadable table in CSV / Excel format: [44700.CSV](#)

Variable:	ST25Q01	School program - Q25
	Full question:	What <programme> are you in at school?
Category:	1	<ISCED 2A>
	2	<ISCED 2B>
	3	<ISCED 2C>
	4	<ISCED 3A>
	5	<ISCED 3B>
	6	<ISCED 3C>
	8	Missing

Country	Variable	Category	%	(%SE)	Reading		Mathematics		Science	
					Mean	(SE)	Mean	(SE)	Mean	(SE)
Hungary	ST25Q01	1	7.98	(1.20)	371	(11.84)	409	(10.63)	401	(11.65)
Hungary	ST25Q01	2	a	(a)	a	(a)	a	(a)	a	(a)
Hungary	ST25Q01	3	a	(a)	a	(a)	a	(a)	a	(a)
Hungary	ST25Q01	4	64.57	(2.07)	523	(3.57)	528	(4.33)	538	(4.05)
Hungary	ST25Q01	5	a	(a)	a	(a)	a	(a)	a	(a)
Hungary	ST25Q01	6	25.85	(2.07)	410	(4.00)	417	(4.44)	425	(5.07)
Hungary	ST25Q01	8	1.60	(0.43)	401	(22.65)	451	(31.38)	433	(24.32)
OECD Total	ST25Q01	1	44.59	(0.75)	497	(4.00)	489	(4.30)	494	(4.21)
OECD Total	ST25Q01	2	2.99	(0.20)	414	(5.47)	410	(7.53)	424	(6.08)
OECD Total	ST25Q01	3	1.12	(0.12)	368	(6.17)	355	(6.71)	388	(6.85)
OECD Total	ST25Q01	4	30.94	(0.42)	528	(2.24)	533	(2.44)	537	(2.54)
OECD Total	ST25Q01	5	3.65	(0.19)	469	(4.02)	459	(5.25)	469	(4.18)
OECD Total	ST25Q01	6	12.98	(0.33)	486	(2.89)	497	(2.83)	499	(2.88)
OECD Total	ST25Q01	8	3.74	(0.51)	443	(12.46)	441	(11.72)	437	(13.24)
OECD Average	ST25Q01	1	39.99	(0.32)	483	(1.26)	484	(1.33)	481	(1.25)

OECD Average	ST25Q01	2	1.74	(0.09)	441	(5.55)	439	(7.05)	449	(6.08)
OECD Average	ST25Q01	3	0.63	(0.06)	375	(6.07)	366	(6.95)	394	(6.69)
OECD Average	ST25Q01	4	39.37	(0.28)	533	(1.03)	531	(1.22)	534	(1.16)
OECD Average	ST25Q01	5	4.11	(0.15)	471	(2.89)	471	(3.79)	473	(3.21)
OECD Average	ST25Q01	6	12.45	(0.22)	461	(2.06)	466	(2.19)	471	(2.27)
OECD Average	ST25Q01	8	1.71	(0.10)	415	(6.11)	426	(5.89)	416	(7.14)

a - The category does not apply in the country concerned. Data therefore missing

c - There are too few observations to provide reliable estimates

OECD Average - (country average) - mean data for all OECD countries - each country contributes equally to the average.

OECD Total - (OECD as single entity) - each country contributes in proportion to the number of 15-year-olds enrolled in its schools.

3. A PISA adatok elemzése

A PISA vizsgálatok átlagos eredményei iskolatípusonként

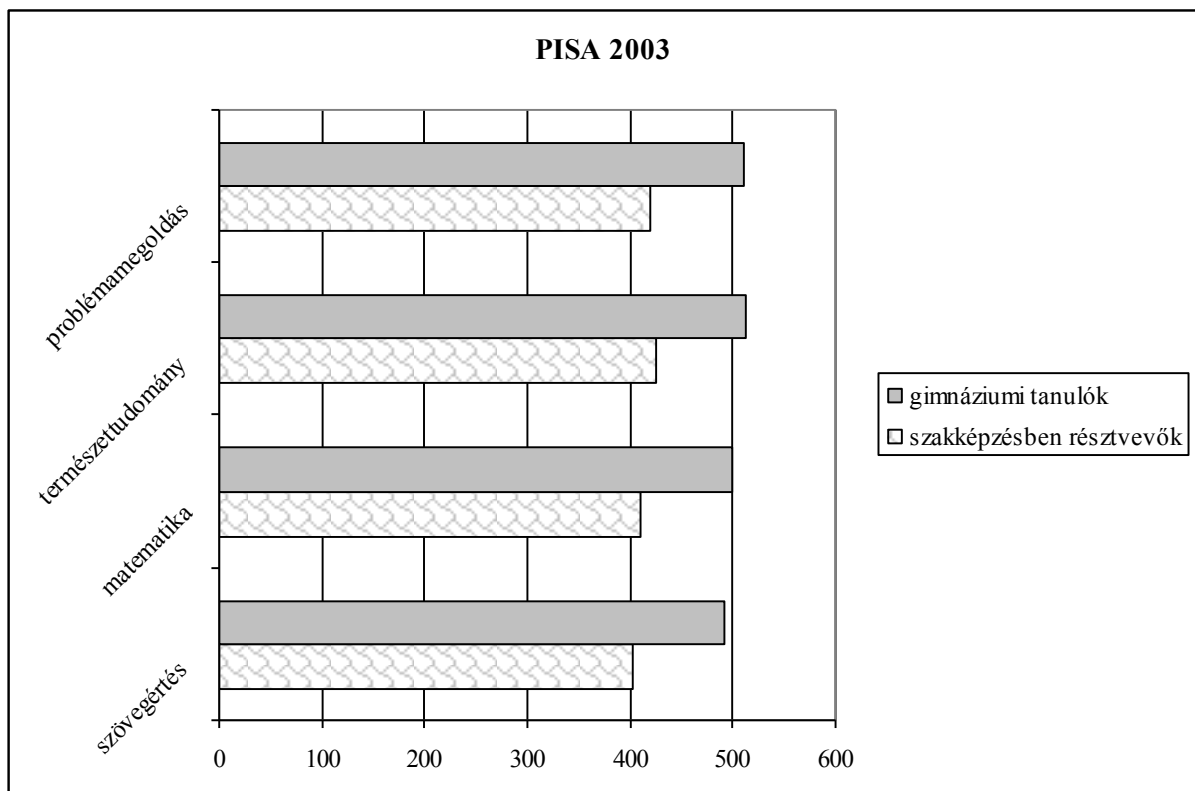
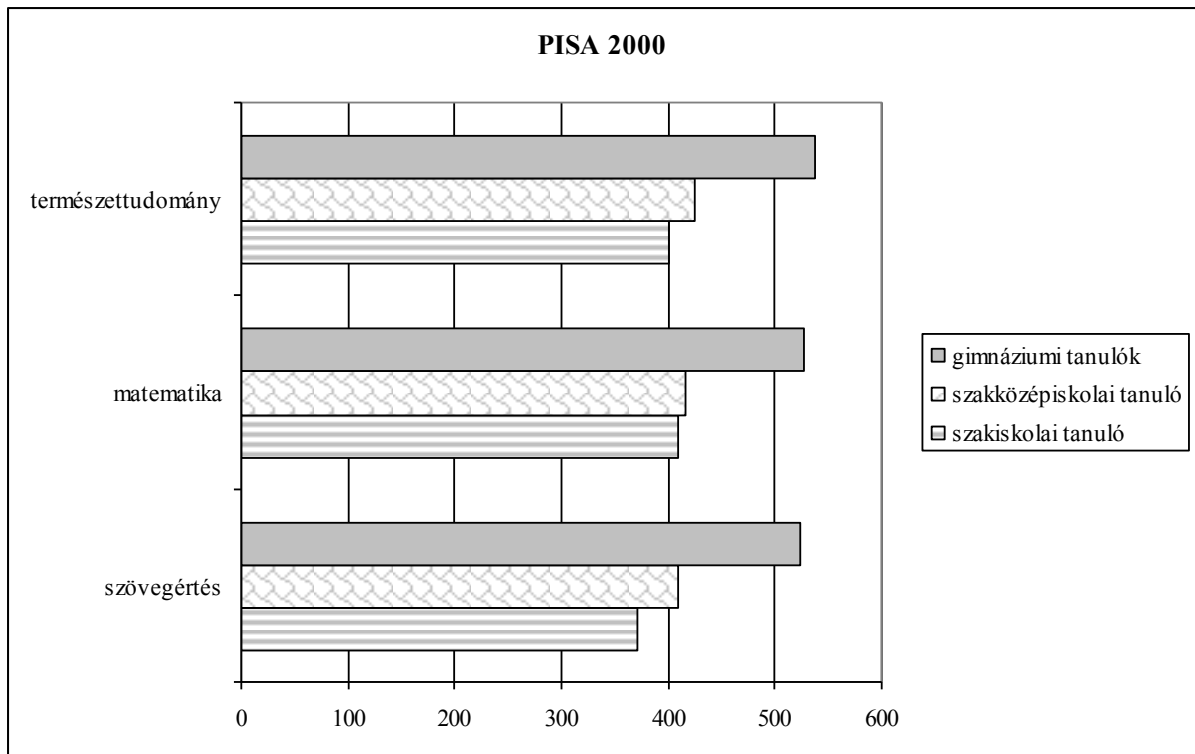
PISA 2000	szövegértés	matematika	természettudomány	problémamegoldás
szakiskolai tanuló	371	409	401	
szakközépiskolai tanuló	410	417	425	
gimnáziumi tanulók	523	528	538	
OECD átlag 2000				
szakiskolai tanuló	483	484	481	
szakközépiskolai tanuló	461	466	471	
gimnáziumi tanulók	533	531	534	
PISA 2003				
szakképzésben résztvevők	402	410	426	420
gimnáziumi tanulók	492	499	513	511
OECD átlag 2003				
szakképzésben résztvevők	476	484	479	485
gimnáziumi tanulók	517	521	521	521

Forrás:

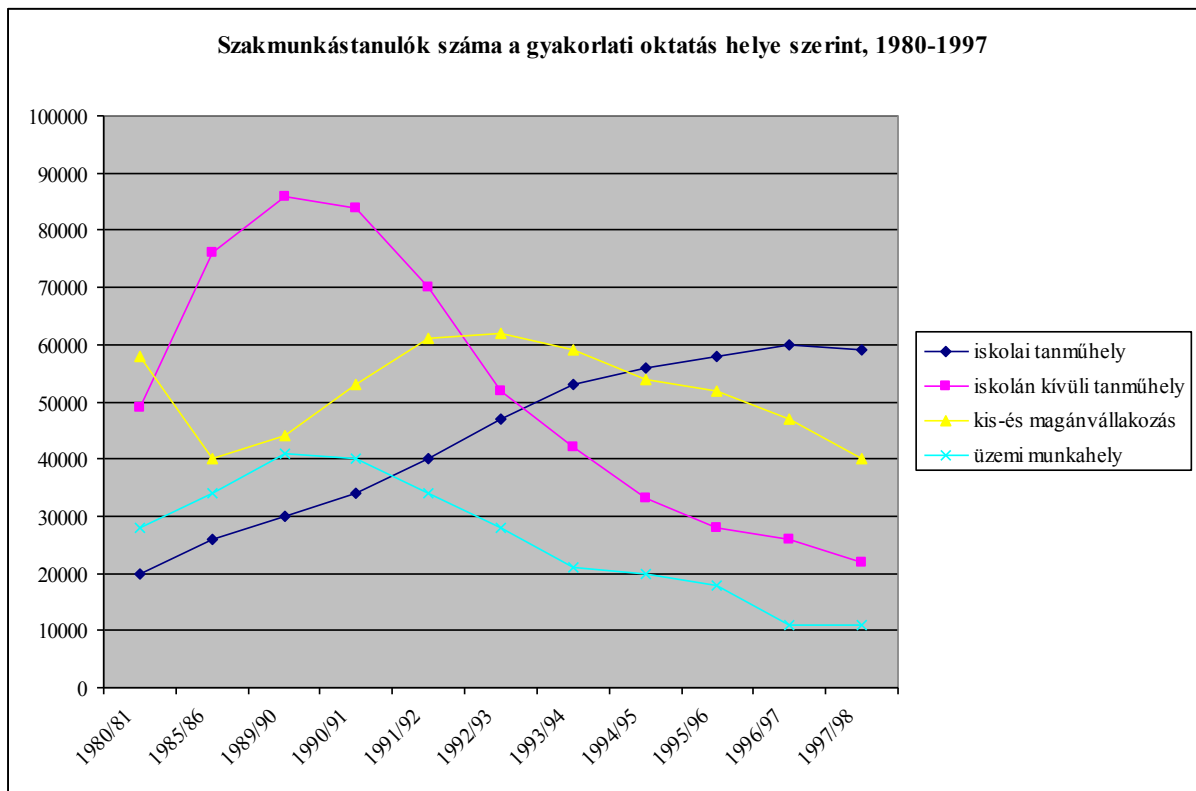
http://pisaweb.acer.edu.au/oe.cd/oe.cd_pisa_data_s2.php

http://pisaweb.acer.edu.au/oe.cd_2003/oe.cd_pisa_data_s2.php

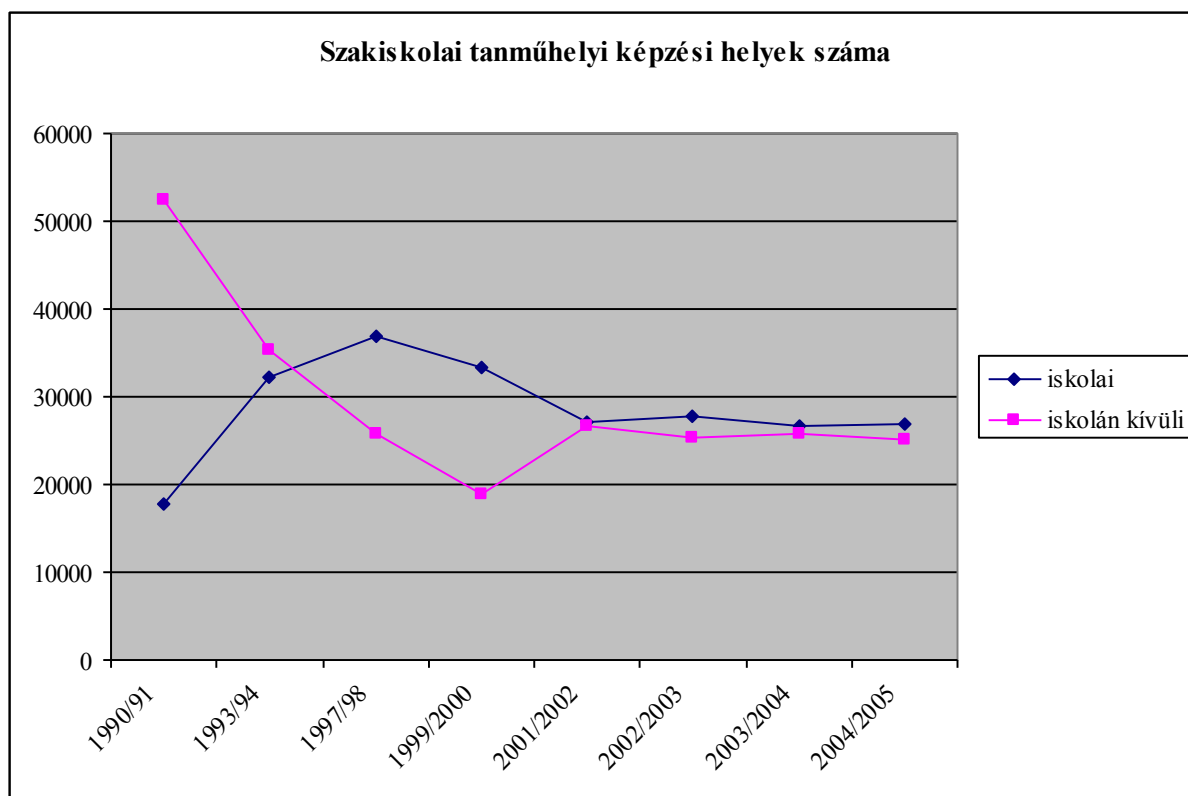
Az adatok idősoros összehasonlítása sajnos módszertani okok miatt nem lehetséges. Egyrészt nem ugyanazokat a tárgyakat kérdezték meg 2000-ben, mint 2003-ban, másrészt a tanulói és az iskolai kérdőívet is megváltoztatták 2000-hez képest. Ez az oka annak is, hogy sajnos a 2003-as besorolásban nem lehet megkülönböztetni a szakiskolai tanulókat a szakközépiskolaitól. Míg 2000-ben több ISCED besorolás közül lehetett választani, addig 2003-ban sajnos összemosták az ISCED 3B és 3C besorolást.

4. A szakmai gyakorlati képzés elemzése

Forrás: Szakképzés Magyarországon 1996. MM., Szakképzés és gazdaság 1997. OM

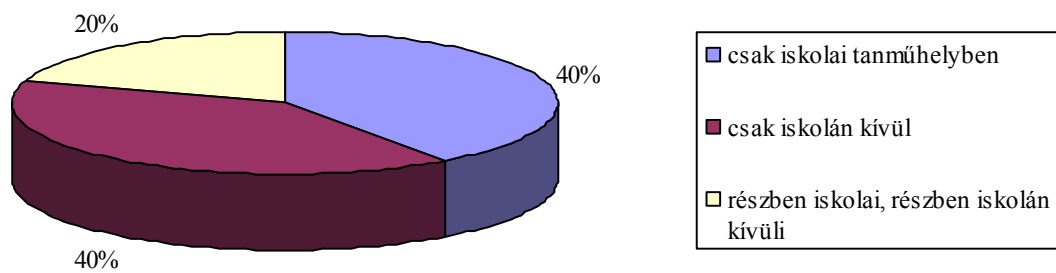
Forrás: Jelentés a magyar közoktatásról 2006, OKI Bp. 2006.

Szakiskolai tanműhelyi képzési helyek száma

tanév	iskolai	iskolán kívüli	összes tanműhely	ebből iskolai %
1990/91	17885	52338	70223	25,5
1993/94	32269	35237	67506	47,8
1997/98	36779	25685	62464	58,9
1999/2000	33264	18887	52151	63,8
2001/2002	27025	26712	53737	50,3
2002/2003	27832	25270	53102	52,4
2003/2004	26597	25757	52354	50,8
2004/2005	26885	25049	51934	51,8

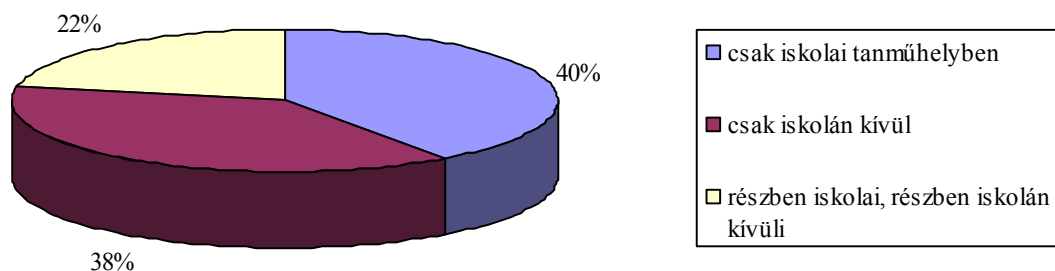
Forrás: Jelentés a magyar közoktatásról 2006, OKI Bp. 2006.

Szakiskolai tanulólétszám a gyakorlati képzés helye szerint 2001/2002-ben

Forrás: Jelentés a magyar közoktatásról 2006, OKI Bp. 2006.

Szakiskolai tanulólétszám a gyakorlati képzés helye szerint 2004/2005-ben

Forrás: Jelentés a magyar közoktatásról 2006, OKI Bp. 2006.

Szakiskolai tanulói létszám a gyakorlati képzés helye és formája szerint

	2001/2002	%	2004/2005	%
csak iskolai tanműhely, csoportos	27025	39,8	26885	40,4
csak iskolán kívüli tanműhely, csoportos	8462	12,5	8231	12,4
csak iskolán kívül, egyéb munkahely, csoportos	4420	6,5	3245	4,9
csak iskolán kívül, nem csoportos	13830	20,4	13543	20,3
iskolai és iskolán kívüli is, csoportos	7443	11,0	4867	7,3
iskolai és iskolán kívüli egyéb munkahelyen, egyéb formában	6655	9,8	9793	14,7
összes	67835	100,0	66564	100,0

Forrás: Jelentés a magyar közoktatásról 2006, OKI Bp. 2006.